

STRUCTURA ANTROPOLOGICĂ ȘI DEMOGRAFICĂ A POPULAȚIEI ROMÂNEȘTI OGLINDITĂ ÎN CERCETĂRILE LUI EUGÈNE PITTARD

Laurenția Georgescu
Emma Mădălina Georgescu

II. DOBROGEA, BANATUL ȘI TRANSILVANIA

E. Pittard, profesor de antropologie la Universitatea din Geneva și Paris, membru de onoare a Societății Regale de Geografie a României, în colaborare cu Al. Donici (pentru unele aspecte) a început studiul populației din România, pe zone, în provinciile istorice. Primul lui contact a fost încă din 1889, acest lucru a avut ca termen „de mare urgență” deoarece pe harta etnologică a Europei era o zonă albă pentru România, deci nu puteau avea loc studii comparative etnologice cu populațiile vecine. Eugène Pittard a menționat în cele două lucrări finale (1920 și 1926) făcute cu grupul lui de cercetare, „că urmează ca istoricii, antropologii și arheologii” să aducă completările de rigoare în urma „studierii populației românești prin studii detaliate în aceleași zone a provinciilor noastre istorice”. În prima noastră lucrare (I), noi am detaliat rezultatele studiilor sale din Moldova și Țara Românească (Muntenia – Valachia), cât mai sintetic posibil.

În cartea sa „Populația din Balcani” (1920), România are un capitol separat cu date reale, pentru fiecare microzonă, folosindu-se 2612 subiecți selecționați. Prof. E. Pittard, consideră că studiul trebuie completat ulterior și cu date privind caracterul etnic al românilor, ignorate până atunci. Datele prezentate de E. Pittard pot fi folosite în cercetările ulterioare. Noi vom folosi terminologia veche folosită de E. Pittard, considerând o bună orientare și corectitudine față de cercetările de atunci a colectivului condus de Eugène Pittard.

DOBROGEA

„Coloniștii romani sosiți de multe secole au fost numeroși”, dar de-a lungul anilor s-au suprapus subiecții originali din județele românești din Dolj, Teleorman, Bacău, etc., după cum au găsit subiecți veniți din alte zone.

Ei s-au constituit în sate de-a lungul Dunării, sau tangent cu Marea Neagră. Eugène Pittard semnalează prezența încă din vechime a descendenților „montani” din Transilvania care au circulat în ambele sensuri cu turmele de oi, găsind și localizări de transilvani, legați de fertilitatea solului, ce au creat sate de păstori și agricultori (în unele așezări locuitorii fiind originari din Moldova și Muntenia). Se menționează de asemenea prezența de secole a „Bulgarilor d’Asparuch”, a tătarilor și turcilor lui Mohamed al II-lea. Autorii cercetării se întreabă dacă „etnologii vor fi capabili să găsească originile provinciale ale românilor din Dobrogea, cunoscând caracterele antropologice principale din Valachia și Moldova” (p.71).

Astfel grupul de cercetare, a găsit în stânga teritoriului tipuri cu caractere dolicocefale, iar în partea dreaptă a teritoriului (spre Bulgaria) tipuri brahicefale. Deci, rezultatele cercetării au dus la partajarea a două tipuri cu valori distincte în zona danubiană. Indicele cefalic mediu în Dobrogea este de 80,52 cu valori care oscilează între limitele 73,66 și 91,28, deci vor fi superiori celor din Muntenia și depășind categoric pe cel din Moldova și Transilvania (așa cum vom vedea în studiul subiecților din provincia respectivă).

Repartiția formelor cefalice în Dobrogea este următoarea așa cum reiese din studiul cercetărilor:

Hiperdolicocefalic	7,58 %
Dolicocefalic	19,58 %
Subdolicocefalic	22,6 %
Mesocefalic	25,58 %
Subbrahicefalic	10,35%
Brahicefalic	6,89%
Hiperbrahicefalic	8,28%

Proporția de hiperdolicocefalic este mai ridicată decât cea din Muntenia, iar procentajul dolicocefalilor este mai ridicat în Dobrogea decât în Muntenia.

Concentrând formele dolicocefale și cele brahicefale din Dobrogea obținem următoarele date:

Forme dolicocefale	48,96%
Forme brahicefale	25,52%

Din toate provinciile românești, Dobrogea are cei mai mulți subiecți cu forme alungite și mai puțin reprezentanți a formelor rotunde (la data cercetărilor).

În partea vestică, Dobrogea este tangentă cu județele Vlașca, Ilfov, Ialomița și Brăila. Toți subiecții lor au un indice cefalic superior celui din Dobrogea. Cercetătorii au ajuns la concluzia că subiecții din județul Teleorman au un indice cefalic mai puțin ridicat decât al celor din Dobrogea. Ei au menționat că apropierea de frontiera Bulgară a făcut ca în general bărbații să aibă crani alungite diferit de cei situați în regiunea apropiată a Mării Negre. Autorul își pune întrebarea dacă unii români din Dobrogea nu sunt bulgari romanizați, viitoarele cercetări rămânând să elucideze această problemă împreună cu istoricii, deoarece este vorba și de condițiile noi de viață oferite de această provincie, de necesitățile economice.

Eugène Pittard consideră că logic ar fi ca pe lângă vechii coloniști, să se fi atașat cei din „Valahia danubiană” care totdeauna au trăit pe malurile fluviului Dunărea sau altor fluvii și veșnic – posibil – au pasat aceste zone (E. Pittard făcând abstracție de Tratatul de la Berlin care nu trebuie să influențeze cercetarea lor). Rămâne ca cercetările viitoare să revină pentru aprofundarea acestei cercetări extrem de importantă pentru toți etnologii, dar detașați de problemele politice europene.

BANATUL

Pe harta lui Deniker această regiune este o pată albă în mijlocul căreia sunt înscrise două cifre marcând prezența românilor și serbo-croaților fără un studiu etnologic atașat. Banatul este situat cu toate frontierele sale septentrionale și orientale tangente cu Transilvania, deoarece Banatul este până la Tisa (nota autorului care face abstracție de apartenența politică a unei părți din zona Banatului până la Tisa pentru că viziunea etnologică nu trebuie influențată de „diverse tratate”) ca o prelungire naturală, ca și frontiera naturală a Carpaților până la marele afluent al Dunării. În sud limitele sunt cu județul Mehedinți, restul frontierei la data respectivă fiind cu Yugoslavia.

Românii mășurați în Banat au un indice cefalic mediu de 84,17 ce oscilează între limitele 76,68 și 94,12. este un indice brahicefal.

Repartiția principalelor forme cefalice ne redau următorul aspect al formelor cefalice:

Forme dolicocefale	11,11%
Forme mesocefale	11,11%
Forme brahicefale	77,78%

Predominarea tipului brahicefal este bine marcat pe graficele indicelui individual. Fizionomia graficului individual făcut de etnologi pe subiecții cercetați în Banat ne amintește de graficele făcute de ei pe subiecții din Transilvania, care este o prelungire topografică naturală, populația de același timp ocupând cele două teritorii. Dacă se compară indicele cefalic mediu, extremele și procentajele pe diverse forme cefalice din cele două provincii, găsim aceeași identitate. Dăm mai jos comparativ datele din cele două provincii:

	Transilvania	Banat
Indice cefalic mediu	74,40	84,17
Indice cefalic minim	72,68	76,68
Indice cefalic maxim	96,45	94,12
Forme dolicocefale	9,38	11,11
Forme mesocefale	12,05	11,11
Forme brahicefale	78,57	77,78

Județele „vahe” care mărginesc provincia Banat au un indice cefalic mediu de 81,31, inferior celui a subiecților cercetați în Banat, dar cercetătorii conduși de E.

Pittard știu că în majoritate județele valahe, ca de exemplu Muscel și Prahova nu oferă un indice peste 83 (a se vedea datele din prima lucrare din același volum ce privesc Moldova și Muntenia).

Pe harta teritoriului ce aparține Banatului pe partea joasă a masivului transilvan, în zonele muntoase vom găsi aceeași populație ca în văile învecinate. Aceste date dau un plus de valoare în sensul că ipoteza lui E. Pittard privind „acumularea” (s-ar putea ca termenul lor să nu fie cel dorit) de populație brahicefală în Transilvania, în ambele sensuri să aibă același cauze economice. În deceniile următoare cercetările (viitoare) vor aduce date noi privind această situație a concentrării brahicefalilor în aceste zone. S-ar putea ca studiile viitoare privind locuitorii Banatului și ai Transilvaniei să aducă documente identice.

La sud-est Banatul este mărginit printr-o barieră foarte înaltă prin care locuitorii brahicefal ai Banatului au „întâlnit” dolicocefalii regiunilor danubiene – indicele intermediar al locuitorilor județului Mehedinți poate fi explicat de aceste cauze.

Este de interes etnologic general de a cunoaște antropologia locuitorilor din Yugoslavia. Este interesant de știut până unde în vestul Transilvaniei se întinde brahicefalia. În momentul de față grupul lui E. Pittard, deși a cercetat fără discriminări etnice locuitorii din Banat nu a făcut comparația de rigoare cu datele furnizate de multiplele grupuri de brahicefali sârbo-croați. Pe documentele furnizate de grupurile cercetate din Banat, el va reveni ulterior, pentru că brahicefalii din Banat și Transilvania au caractere particulare.

Îmi permit să amintesc, că mult după cele două războaie mondiale, o cercetare importantă s-a făcut pe bulgarii de la Vinga și Beșenova de către antropologul bulgar P. Boev în colaborare cu reputații antropologi români Th. Enăchescu, Susana Grințescu Pop și Vladimir Georgescu, material detaliat din toate punctele de vedere al antropologiei fizice, a fost publicat de către Academia de Științe a Bulgariei și României.

TRANSILVANIA

Această zonă muntoasă a fost totdeauna „citadelle historique du peuple romain”, E. Pittard rămânând la ipoteza istoricilor români că craniile „arrodin” sunt apanajul tipului românesc cel mai pur, prezentând totdeauna un indice cefalic mai mare (plus élevé) de cel al subiecților studiați din alte regiuni. O populație foarte mare (les population plus abondamment) cercetată, a furnizat acest indice cefalic ridicat (élevé). Populația dintre „frontierele montane ale Carpaților”, pe care „historiens roumains ont toujours placé au centre primitif de leur nationalité” în inima Transilvaniei. „Sarmizagethusa” a fost vechea lor capitală – de aceea E. Pittard a fost interesat de a cunoaște caracterele morfologice ale transilvănenilor – considerând că studiile sale pe teren trebuie aprofundate în această zonă extrem de interesantă a căror prime rezultate au fost publicate în 1919, 1920, 1926, etc.

În 1925 Doctor Victor Papilian, prof. la Universitatea din Cluj, a expus și publicat primele rezultate antropologice făcute pe un număr redus de subiecți (230), de

soldați din garnizoana Clujului, rezervându-și dreptul de a selecționa după origine subiecții pentru cercetarea sa. Datele publicate de V. Papilian au fost luate în studiul comparativ de către E. Pittard. O să facem în permanență comparație cu rezultatele lui E. Pittard, V. Papilian și J. Deniker, tot din zona Transilvaniei.

E. Pittard a găsit un indice cefalic mediu la românii din Transilvania de 84,40. V. Papilian nu a ținut seama de subdiviziunile regionale ale Transilvaniei, dat fiind numărul foarte mic de subiecți care au intrat în cercetarea sa, pentru că E. Pittard a ținut seama de (districtele – cum se numeau atunci județele) județele regiunilor de munte, deal și câmpie, etc. el presupunând că pe versantele Carpaților se regăsește populația ale căror trăsături antropologice sunt aceleași cu ale populației de pe versantul dominant. E. Pittard presupune că reala omogenitate a populației din Transilvania și de pe versantele Carpaților, sunt „très réelle homogénéité-prolongent vers l'ouest et vers le nord leurs contingents”.

E. Pittard menționează că trebuie să ținem seama totdeauna când studiem rezultatele cercetării antropologice din Transilvania, de repartiția geografică a subiecților. Rezultatele grupului său de cercetare, scoate în evidență că, indicele cefalic mediu la bărbați a fost de 84,40 între limitele 72,68 și 96,45, iar la femei indicele cefalic mediu a fost de 84,17 între limitele extreme de 77,42 și 91,95.

Indicele masculin după terminologia lui J. Deniker, este de brahicefalie, E. Pittard menționează că indicele cefalic al locuitorilor din Transilvania este mult mai ridicat decât cel al locuitorilor din Moldova și Valachia (Muntenia). În publicația din 1919, E. Pittard dă indicele mediu de 84,37 (indice general), foarte apropiat de cel rezultat în urma cercetărilor de mai târziu, indice considerat foarte ridicat, foarte asemănător cu a populației din sud-estul Europei, exceptând cel pentru populația Dinarică. E. Pittard consideră că grupurile dinarice care au trecut peste România aveau o talie mai înaltă, brahicefală și brună – ei făcând obiectul altor studii zonale europene de către etnologi.

Rezultatele studiului antropologic a lui V. Papilian, subliniază apartenența subiecților din garnizoana Clujului, la un indice cefalic mediu de 86,63 între extremele 74,44 și 98,85.

Repartiția indicelui cefalic după studiile lui E. Pittard în Transilvania:

Hiperdolicocefali	1,34%
Dolicocefali	2,68%
Sub-dolicocefali	5,36%
Mesocefali	12,05%
Sub-brahicefali	18,30%
Brahicefali	23,66%
Hiperbrahicefali	36,61%

Forme dolicocefale	9,38%
Forme brahicefale	78,57%

Credem că este interesant să arătăm și repartitia seriei feminine pe indice cefalic:

Forme dolicocefale	11,10%
Forme brahicefale	77,80%

Această subdiviziune ca și raportările mai vechi din studiile noastre marchează favorabil indicele mediu de brahicefalee, generală din România, unde 80% din indivizii studiate de E. Pittard, aparțin categoriei tipului brahicefal, unde puține regiuni din Europa pot furniza un procentaj așa de ridicat. În dreapta indicelui limită de 80-81 avem un enorm grup care continuă până a se încadra în categoria 93, iar la stânga indicelui limită de 80-81 avem un grup foarte mic, omogen (indice 70-79).

Seria lui V. Papilian are următoarea încadrare a indicelui cefalic:

Mesocefali	5,43%
Brahicefali	23,20%
Hiperbrahicefali	71,37%

Nu este menționată prezența nici unui dolicocefal, întrebarea lui E. Pittard, „oare nu cumva tipul dolicocefal tangent prin două categorii cu tipul mesocefal a fost și el reprezentat dar băgat în categoria mesocefalilor dat fiind numărul mic de subiecți din garnizoana Clujului – rămâne ca publicația datelor individuale și subiecții prinși pe teren ulterior să lămurească această problemă”.

În datele publicate de Mr. Sergent avem deja alte probleme care au făcut obiectul publicației din 1919 unde repartitia indicelui cefalic în două grupe cercetate în Transilvania este următoarea:

Forme dolicocefale	10,31%
Forme brahicefale	76,57%

Aici avem un plus de indivizi dolicocefali și ceva mai puțini reprezentanți brahicefali. Dar luat „grosso-modo” la fizionomie cefalic în Transilvania după ei este aceeași. Imaginea pe care o dau cercetările lui E. Pittard pentru istoria României sunt fără interes, pentru că populația care a creat primele principate valache aparține acestei mase de brahicefali cum și de altfel au aparținut populației din nordul Carpaților Orientali, oamenii Maramureșului care, în secolul al XIV-lea au instaurat „primul stat independent din Moldova”. Pământul Transilvaniei care a fost o citadelă în inima „Marii Românii” poate fi studiată pe etape și microzone ca să se dovedească unde au apărut brahicefalii și nu numai în Transilvania – se poate stabili de către experți etnologi și antropologi-istorici, filiațiile certe de brahicefali din Transilvania, Valachia și Moldova, dar și legătura lor cu Europa centrală și occidentală ceea ce în particular spus, în Elveția a fost determinat științific.

Până în Mesolitic Europa occidentală nu a cunoscut decât populația dolicocefală. Bărbații care aparțineau civilizației „de la pierre polie” (domesticirea animalelor, cultura cerealelor) sunt veniți din zonele estice. Din Asia până la Marea

Neagră și Dunărea inferioară, de la marile văi la masivele muntoase, ei au conturat frecvent drumurile în nord și sud. Toate grupele montane din Austria, Bavaria, Elveția, nordul Italiei și până în Franța orientală și centrală sunt reprezentanții brahicefalilor care fie au apărut în epoca „pierre polie” sau la finele anilor bronzului așa cum relevă studiile din stațiunile lacustre din Elveția. E. Pittard menționează că nu are toate datele necesare pentru alcătuirea filiațiilor, dar este ferm convins că brahicefalii români cu ochii și părul închis ca și reprezentanții actuali din Europa centrală, având bineînțeles o statură mai înaltă.

Vom căuta să raportăm pe sexe studiul indicelui cefalic pentru a fi mai clari. Indicele cefalic mediu la femei are valori inferioare indicelui cefalic la bărbați, aceasta reieșind din studiul pe județe (districte cum se numeau înainte de 1899, 1919, etc.). Vom da mai jos datele pe sexe din cele trei provincii istorice după studiile lui E. Pittard și a colaboratorilor săi.

Tabel cu datele indicelui cefalic mediu și extrem pe provincii istorice
(după E. Pittard)
- Date sintetice -

	Valachia		Moldova		Transilvania	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Indice cefalic mediu	81,22	81,23	83,71	84,07	84,04	84,17
Indice cefalic minim	70,83	70,77	78,80	76,06	72,68	77,42
Indice cefalic maxim	91,55	91,86	97,59	93,26	96,45	91,97
Ferme dolicocefale	42,97	40. -	17,19	10. -	9,38	11,1
Forme mesocefale	18,34	22. -	15,62	27,5	12,05	11,1
Forme brahicefale	38,69	38. -	67,19	62,5	78,57	77,8

În Vachia (Muntenia) și Moldova indicele cefalic mediu la femei este puțin mai ridicat. În Transilvania situația este mai ușor de interpretat. În toate grupele de femei avem o talie medie mai mică decât a bărbaților. În același timp tipurile dolicocefale pure a indivizilor foarte înalți sunt „les pus dolichocé-phales”. De aici rezultă că în toate rasele umane, femeile mai scunde decât bărbații se dezvoltă mai puțin proporțional cu talia lor și dimensiunile orientale a craniului – adică raportul este influențat de dezvoltarea „ou non” a taliei, dar ceea ce este foarte curios – spune E. Pittard – comparația datelor rezultate din studiul comparativ pe sexe din Transilvania, dă o concluzie inversă. Această situație va fi examinată mai târziu de grupul de cercetare a lui E. Pittard, când se va studia statura subiecților din provinciile românești.

În Valachia, formele brahicefale sunt egale – ca rezultat a studiului antropologic – la cele două sexe. În Transilvania avem foarte ușoare diferențe în repartitia formelor craniene.

În Moldova și Valachia, grupul de cercetare a măsurat foarte mulți subiecți feminini, rezultatele marcând legătura distinctă dintre aceste două provincii. În cinci județe ei au reluat cercetarea pentru a fi siguri de proporțiile reale, semnificative a formelor cefalice. Vom da mai jos rezultatele sintetice a clasificărilor indicelui cefalic.

Indicele cefalic – Clasificări
– Proporția formelor cefalice –

	DOLJ	ILFOV	MEHEDINȚI	NEAMȚU	ROMANAȚI	VLAȘCA
Hiperdolicocefali	16,22	6,67	4,5	–	41,37	–
Dolicocefali	13,51	20	18,18	4,5	17,25	6,3
Subdolicocefali	18,92	26,67	4,5	13	17,25	12,8
Mesocefali	32,43	24,44	13,63	26	17,25	19,3
Sub-brahicefali	10,81	15,55	31,81	4,5	3,44	17
Brahicefali	2,7	–	9,2	26	–	23,4
Hiperbrahicefali	5,4	6,67	18,18	26	3,44	21,2

Pentru a se vedea mai clar situația, E. Pittard a constituit două grupe extreme (reprezentarea este în procente)

	Forme dolicocefale	Forme brahicefale
Dolj	48,65%	18,91%
Ilfov	53,34%	22,22%
Mehedinți	27,18%	59,19%
Neamțu	17,57%	56,5%
Romanați	75,87%	6,68%
Vlașca	19,1%	61,6%

În județul Dolj 74% de bărbați dolicocefali au aceleași caractere cu 48% de femei. În Ilfov 31% dintre subiecții masculini dolicocefali au aceleași forme cu subiecții – 53% – feminini. În aceeași situație sunt și subiecții din Ilfov și Romanați cu alt procentaj la bărbați.

În județele dintre „marginile” Carpaților și zona danubiană a Valachiei, bărbații sunt avantajați prin originea lor carpatică și femeile de origine danubiană (E. Pittard va reveni zonal pentru acest studiu). Acest studiu interesant de morfologie craniană, comparată între sexe, poate duce la elucidarea originii etnice – dar bine înțeles prin revenirea periodică la studiul morfologic detaliat pe zone, cu documentația istorică pusă la punct și cu multiple cercetări istorice și arheologice pe perioade istorice.

CONSIDERAȚII GENERALE

Populația românească are o origine foarte veche pe teritoriul ei. Este foarte normal ca să întâlnim în județele cu predominanță rurală tipurile autentice a vechilor români, ca de exemplu în județele Gorj și Olt unde populația rurală este de 96% și respectiv 95% din totalul populației, sau o populație urbană cu aceeași imagine etnică, autentică ca în Ilfov. Media indicelui cefalic din Dobrogea dă un nou sens în cunoașterea situației etnologice recurgând la statistica demografică a acestei provincii. E. Pittard subliniază că „populații cu aceeași origine, în cursul istoriei sale pot schimba limba, numele și condițiile sociale fără a modifica calitatea lor etnologică” Este extrem de importantă cercetarea arheologică asupra cimitirelor neolitice, mergând „crescendo” până în Evul Mediu târziu. Pentru Moldova și Valachia (Muntenia), putem spune azi (n.a.) că harta etnologică a Europei este completară cu studiile care s-au făcut în urma cercetărilor arheologice și antropologice, în special după al doilea război mondial, ca și după inițiativa arheologilor și antropologilor români susținuți și finanțați de către Academia Română, în special după anii 1957. Publicațiile din revistele de specialitate de arheologie, antropologie, etnografie, etc. vorbesc de la sine.

Menționăm în mod special lucrările Centrului de Antropologie din Iași – Olga Necrasov, Dan Botezatu, Maria Cristescu, etc. materialele osteologice studiate din neolitic până în Evul Mediu târziu; lucrările cercetătorilor antropologi din cadrul Centrului de Antropologie din București – privind perioade de asemenea din neolitic până în Evul Mediu târziu – Dardu Nicolaescu-Plopșor, Ioana Popovici, Lucreția Georgescu și în sintezele recente ajutată de Emma Mădălina Georgescu, Wanda Wolsky, în probleme de zooarheologie Mircea Udrescu; și așteptăm finalizarea studiului populației de la Poieniști de către Mircea Babeș și Mirițoiu Nicolae.

În continuare vom puncta unele considerații ale E. Pittard.

Știm că „războaiele mondiale au devastat fără precedent Belgia, Luxemburgul, Polonia, Serbia, Franța, dar România, pe cât a fost posibil nu și-a abandonat în totalitate unele regiuni cu locuitorii săi”. Populațiile montane din România au avut mai multe șanse de supraviețuire decât cele din câmpii. Românii din zonele montane sunt mai brahicefali și cu o statură mai înaltă decât cei din câmpii. În deceniile următoare se poate prospecta o mare cercetare etnologică, pe județe, județ cu județ.

La stânga indicelui limită 80-81, noi am constatat în Moldova un „un puissant contingent” de tipuri brahicefale, în partea cealaltă fiind un număr mic de dolicocefali care aveau indicele cuprins între limitele 77-79. graficul Valachiei ne dă alt aspect: pe suprafața acestei provincii avem în proporții egale o populație brahicefală și una dolicocefală, undeva predominând indivizii cu capul alungit – dolicocefali între limitele 73-79, mai accentuat deci decât la indivizii din Moldova. Reluând analiza antropologică, E. Pittard notifică că limitele extreme ale dolicocefaliei în Moldova sunt între 72-79, iar în Valachia între 70-79. Indicele brahicefal în Moldova oscilează între limitele 82-97, în Valachia mergând până la 94. în trei județe din Moldova, Suceava, Vaslui, Roman, indicele brahicefal este același, la fel de puternic – E. Pittard presupune că această brahicefalie a fost influențată de populația din regiunile învecinate. În anii în care a avut loc cercetarea antropologică din Valachia, E. Pittard presupune că în sudul Valachiei și în nordul Bulgariei populația avea aceleași

caractere antropologice, Dunărea trecând prin mijlocul acestor teritorii. E. Pittard face o trimitere la studiile lui Wateff, dar astăzi noi putem să ne gândim și la studiile mai recente ale antropologilor bulgari Peter și Mariana Boev – publicate la Sofia. Studiile de antropologie din Vâlcea, Dolj, Romanați și Teleorman dau astăzi altă imagine.

Antropologia Dobrogei este foarte aproape de cea a Valachiei, decât de cea a Moldovei. Acest teritoriu are foarte mulți subiecți dolicocefali decât reprezentanții brahicefalilor (la data cercetării). Influența etnică a vechilor coloniști veniți din Carpații României este marcată în diferite locuri dobrogene. În mare majoritatea a lor locuitorii din această provincie sunt foarte aproape din punct de vedere antropologic de cei din Valachia, dar distant de restul României.

Este vorba de locuitorii vechi din Dobrogea pe care noi îi numim „românii dunăreni” este vorba de melanjul rezultat („melanjului cu populația venită din regiunea Valahă foarte aproape de malul stâng al Dunării”).

În Banat avem aceeași populație ca în Transilvania unde formele dolicocefale sunt foarte rare, formele brahicefale abundând. Locuitorii județului Mehedinți au un indice mediu cefalic, mezocefal. Banatul este de fapt partea joasă, a Transilvaniei, prelungirea ei, unde antropologic populația brahicefală locuiește în văile transilvănene, unde „culorile etnografice” se întâlnesc cu aceste două regiuni. Bariera naturală care separă Banatul de Valachia, face trecerea dinspre nord în sud a populației brahicefale existând melajul de rigoare cu populația brahicefală care se găsea pe versantul meridional.

În ceea ce privește Transilvania, așa cum am mai menționat, această provincie este în majoritate brahicefală, dolicocefalii ne figurând în statisticile Transilvaniei, constituind în Europa Orientală o „citadelă etnică” – dar studii de detalii etnice în această provincie mai sunt necesare (E. Pittard). Autorul menționează că „ei cunosc calitățile morfologice și descriptive ale brahicefalilor, și pot căuta originea lor” – E. Pittard. Trebuie reluate cercetările detaliate ale populației din această provincie, începând din neolitic până în epoca modernă – lucru care a avut loc și s-a publicat recent sinteze și studii zonale din Transilvania. Colaborarea și pe plan european a antropologilor este absolut necesară. Este „absolut necesar de a cunoaște toate etapele istoricilor și fizionomia etnică a populației din România” – E. Pittard, indiferent când se va putea acest lucru.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Georgescu, Laurenția, *Structura antropologică și paleodemografică a populației din Moldova Evului Mediu*, ActaMM – Vaslui
2. Georgescu, Laurenția, *Studiul antropologic comparativ al necropolelor medievale târzii de la Palatul Cnejilor și Schițișor*, ActaMM XXI – Vaslui, 1999-2000
3. Georgescu, Laurenția, Georgescu, Emma Mădălina, *Structura antropologică și demografică a populației românești, oglindită în cercetările lui Eugène Pittard (I) – Moldova și Țara Românească*, ActaMM – Vaslui
4. Pittard, Eugène, *Les peuples des Balcons. Recherches anthropologiques dans la Péninsule des Balcons*, Paris și Geneva, 1920
5. Pittard, Eugène, *Influence de la taille sur l'indice céphalique dans un groupe ethnique relativement pur*, în Boull. et Mem. Soc. Anthropol., Paris, 1905
6. Ruggeri, R., *Contributo all 'antropologica fisica delle regione dinariche e danubiane*, Florence – Italia, 1908
7. Pittard, Eugène și Sergent, *Recherches anthropologiques sur les Roumains de Transylvanie*, în rev. Anthropologique, Paris – Geneva, 1919
8. Wateff, *Contribution à l'étude anthropologique des Bulgaree*, în în Boull. et Mem. Soc. Anthropol., Paris, 1904
9. Georgescu, Laurenția, Georgescu, Emma Mădălina, *Considerații antropologice și demografice privind populația din necropolele A și B de la Iclod*, ActaMM XXI – Vaslui, 1999-2000
10. Comșa, Eugen, *Neoliticul din România*, București, 1982
11. Georgescu, Laurenția, Georgescu, Emma Mădălina, *Human sacrifice* – al VII-lea Congres Internațional de Tracologie, 26.V.1996, Vol. II, România
12. Georgescu, Emma Mădălina, *De la nemurirea sufletului la cultul morților – geto-dacii*, sub tipar
13. Georgescu, Laurenția, *Unele considerații antropologice privind populația sec. al XII-lea din Sud-estul Transilvaniei, zona Covasna*, Muzeul Național, 1981 – și bibliografia
14. Georgescu, Laurenția, *Necropole medievale din Câmpia Română secolele XIV – XVI – I. Populația rurală*, Cercetări arheologice IX, 1992 – Muzeul Național de Istorie, Ed. Glasul Bucovinei, Iași, Rădăuți
15. Georgescu, Laurenția, *Elemente de analiză demografică comparată în necropolele medievale din Câmpia Română, din sec. XVI – XVIII*, Cercetări arheologice X, 1997, 1992 – Muzeul Național și bibliografia
16. Georgescu, Laurenția, *Populația medievală din zona subcarpatică a Țării Românești*, Cercetări arheologice XI, partea a II-a, 1999 – 2000, Muzeul Național de Istorie a României, București și bibliografia
17. Botez, I., *Contribuții la studiul taliei și indicelui cefalic, în Moldova de Nord și Bucovina*, Iași, 1938, cu referire la Donici, A. *Contribution à l'étude anthropologique de la Roumanie*, Bull. Acad., Soc. Sci., 1935-1936, t. XVIII, și Pittard, E., și Donici, A. *La repartition dans la Royaume de Roumanie de*

- quelques caracteres antropologique*, Men. du globe, 1926, t. LXV, Genega. și Pittard, E., et Grintescu S. *Le developpement du crane en fuction de la taille et du buste chez la Roumains*, t. VI, 1932, Bull. Soc. Rom. Geogr., Cluj
18. Necrasov, Olga, Pop, Susana Th. Enăchescu, *Contribuții la studiul antropologic al populației din bazinul superior al Bistriței*, notă preliminară, Probleme antropologice, III, 1957
 19. Botezat, D. și Cantemiri, P. *Structura paleodemografică a populației din Moldova în perioada feudală târzie*, și bibliografia Șt. și Cert. Anth, din 1989-1996
 20. Georgescu, Laurenția, Georgescu, Emma Mădălina, *trimitere la toate materialele de paleodemografie și etnologie publicate în ActaMM, Vaslui, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare”, numerele XV – XVI, tom I și II, și în nr. XX și XXI, 1999 - 2000*

THE ANTROPOLOGIC AND DEMOGRAPHIC STRUCTURE OF THE ROMANIAN POPULATION MIRRORED IN THE EUGÈNE PITTARD STUDIES

SUMMARY

As the title of this work suggest, the auhors of this work are presenting some aspects about the Eugène Pittard studies regarding the structure of the Romanian Population.